

**2023. gada vasaras valsts vienotā jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmena
Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību jomas teorētiskās daļas jautājumu un
praktiskās daļas uzdevuma (kāzusa) vērtēšanas vadlīnijas**

Teorētiskās daļas jautājumi

1. jautājums. Starptautiskās publiskās tiesības

1. Starptautisko publisko tiesību sistēmai ir savi tiesību avoti un tos iedala pamatavotos (jeb primāros avotos) un palīgavotos (jeb sekundāros avotos). Nosauciet:

- a) starptautisko publisko tiesību pamatavotus (jeb primāros avotus) (2 punkti)
- b) vai starptautisko tiesību pamatavotu (jeb primāro avotu) starpā pastāv hierarhiskas attiecības un kas to nosaka (īsi paskaidrot atbildi) (3 punkti)
- c) divus tādus starptautisko tiesību avotus, kuri ir jāuzskata par pamatavotiem (jeb primāriem avotiem), bet kuri nav īpašā tiesību aktā uzskaitīti (sniegt īsu pamatojumu) (4 punkti).

10. (papildu punktu) var iegūt, ja students spēj plašāk paskaidrot jebkuru no jautājuma komponentēm, tajā skaitā spēj padziļinātu argumentāciju pamatot ar starptautisko un pārnacionālo tiesu judikatūru vai valstu praksi.

1. jautājuma vērtēšanas vadlīnijas

1. Starptautisko publisko tiesību sistēmai ir savi tiesību avoti un tos iedala pamatavotos (jeb primāros avotos) un palīgavotos (jeb sekundāros avotos). Nosauciet:

a) starptautisko publisko tiesību pamatavotus (jeb primāros avotus) (2 punkti)

2 punkti – Atbilstoši ANO Starptautiskās tiesas Statūtu 38. panta pirmajai daļai par starptautisko tiesību pamatavotiem ir uzskatāmi starptautiskie nolīgumi neatkarīgi no nosaukuma (līgums, konvencija, pakts, protokols u.tml.), starptautiskās paražu tiesību normas, civilizēto nāciju vispārārstītie tiesību principi jeb starptautisko tiesību principi.

1 punkts – Ja nav sniegta precīza atbilde, bet izriet, ka vismaz daļēji ir kaut kas zināms.

b) vai starptautisko tiesību pamatavotu (jeb primāro avotu) starpā pastāv hierarhiskas attiecības un kas to nosaka (īsi paskaidrot atbildi) (3 punkti)

3 punkti – Primāro avotu starpā nav hierarhisko attiecību atšķirībā no nacionālām publiskām tiesībām, proti, starptautiskās tiesības ir horizontālas pēc rakstura. Šādu avotu attiecību principu ir skaidrojusi Starptautiskā tiesa vairākos spriedumos, piem., Ziemeļu jūras kontinentālā šelfa, Nikaragvas lietās

2 punkti – ja zina, ka avotu starpā nepastāv hierarhisko attiecību un katrs pamatavots ir vienādi svarīgs, taču nav zināms, ka šādu skaidrojumu sniedz tiesa.

1 punkts – ja vismaz kaut kāda nojauta, ka hierarhisko attiecību nav.

c) divus tādus starptautisko tiesību avotus, kuri ir jāuzskata par pamatavotiem (jeb primāriem avotiem), bet kuri nav īpašā tiesību aktā uzskaitīti (sniegt īsu pamatojumu) (4 punkti).

4 punkti – valstu vienusējās deklarācijas un ANO Drošības padomes Statūtu VII nodaļas ietvarā pieņemtās rezolūcijas, jo tiesību sistēma attīstās, attīstoties valstu praksei. Valstis ir atzinušas un Starptautiskā tiesa spriedusi Kodolizmēģinājumu lietā, ka valsts var vienusēji uzņemties saistības. Šādai valsts gribai ir jābūt publiski un skaidri paustai. ANO DP rezolūciju obligātais raksturs izriet no ANO Statūtu VII nodaļas teksta un interpretācijas. Lai rezolūcijām būtu šāds normatīvs raksturs, ir nepieciešams starptautiskais līgums. Līdz ar to teorija par rezolūcijām kā pirmavotu ir arī kritizējama.

Ja students šo niansi nav zinājis un neatceras Kodolizmēģinājuma lietu, tas netraucē saņemt 3 punktus, ja abi avoti ir minēti un sniegts skaidrojums.

2 punkti – zina nosaukt vienu no diviem avotiem un paskaidrot ar dažiem teikumiem.

1 punkts – zina nosaukt vienu avotu bez jebkāda paskaidrojuma.

10. (Papildu punktu) var iegūt, ja students spēj plašāk paskaidrot jebkuru no jautājuma komponentēm, tajā skaitā spēj padziļinātu argumentāciju pamatot ar starptautisko un pārnacionālo tiesu judikatūru vai valstu praksi.

Piemērs papildu punkta iegūšanai – 2. komponentē spēj nosaukt kādu no spriedumiem.

2. jautājums. Eiropas Savienības tiesības

2. ES tiesību efektivitāte būtiski ciestu, ja nepastāvētu kontroles mehānismi, kas nodrošina ES tiesību ievērošanu dalībvalstīs. Galvenais līdzeklis šī mērķa sasniegšanai ir Līgumā par ES darbību paredzētais pārkāpumu process. Raksturojiet:

a) kas var uzsākt pārkāpumu procesu pret ES dalībvalstīm? Kurš no šiem subjektiem šīs tiesības izmanto biežāk un kāpēc? (2 punkti)

b) pārkāpuma procesa pirmstiesas stadijas norisi (3 punkti)

c) kāda var būt ES institūciju tālākā iespējamā rīcība, ja ES Tiesa ir konstatējusi dalībvalsts pārkāpumu un šī dalībvalsts noteiktajos termiņos nav izpildījusi ES Tiesas spriedumu? Īsi aprakstiet procesa stadijas un tiesiskās sekas. Kādas īpašas sekas var iestāties, ja dalībvalsts veiktā ES Tiesas sprieduma nepildīšana ir daļa no valsts nopietnas un sistēmiskas ES vērtību pārkāpšanas? (4 punkti).

10. (papildu punktu) var iegūt, ja students spēj plašāk paskaidrot jebkuru no jautājuma komponentēm, tajā skaitā spēj padziļinātu argumentāciju pamatot ar starptautisko un pārnacionālo tiesu judikatūru vai valstu praksi.

2. jautājuma vērtēšanas vadlīnijas

2. ES tiesību efektivitāte būtiski ciestu, ja nepastāvētu kontroles mehānismi, kas nodrošina ES tiesību ievērošanu dalībvalstīs. Galvenais līdzeklis šī mērķa sasniegšanai ir Līgumā par ES darbību paredzētais pārkāpumu process. Raksturojiet:

a) kas var uzsākt pārkāpumu procesu pret ES dalībvalstīm? Kurš no šiem subjektiem šīs tiesības izmanto biežāk un kāpēc? (2 punkti)

Pārkāpumu procesu pret dalībvalstīm par ES tiesību pienākumu nepildīšanu regulē LESD 258.–260. pants. Atbilstoši LESD 258. un 259. pantam procesa uzsākšanas tiesības ir Eiropas Komisijai vai citai dalībvalstij. Biežāk šīs tiesības izmanto Komisija, jo Komisijai ES tiesību uzraudzība ir viena no pamatfunkcijām un daudzkārt, jo īpaši direktīvu gadījumā, ES tiesības pat uzliek tiešu pienākumu valstīm ziņot Komisijai par savlaicīgu ES tiesību prasību izpildi. Savukārt dalībvalstis ir ieinteresētas uzsākt procesu tikai tad, ja citas valsts pārkāpums aizskar valsts pašas intereses. Tāpat lomu spēlē arī politiska rakstura motīvi – valstis var nevēlēties vērsties pret citām dalībvalstīm.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir norādīta Eiropas Komisija kā visbiežākā procesa uzsācēja vai ir norādīts, ka dalībvalstis var uzsākt procedūru

1 punkts	Ir norādītas abas procesa iniciatoras un izskaidrots vismaz viens no atbildē minētajiem motīviem, kāpēc Komisija uzsāk procesu biežāk
----------	---

Tādējādi 2 punktus piešķir, ja ir minēti abi subjekti **un** ir vismaz daļējs pareizs paskaidrojums.

b) Īsi raksturojiet pārkāpuma procesa pirmstiesas stadijas norisi! (3 punkti)

Gadījumos, kad pārkāpumu procesu uzsāk Komisija, tā pēc informācijas par potenciālo ES tiesību pārkāpumu sākotnēji veic neformālas pārrunas ar attiecīgās valsts valdību (cita starpā, šiem nolūkiem kalpo "EU Pilot" vortāls) un oficiāla paziņojuma formā informē par pārkāpuma procesa uzsākšanu. Tālāko pirmstiesas oficiālo fāzi regulē LESD 258. pants:

"Ja Komisija uzskata, ka dalībvalsts nav izpildījusi kādu Līgumos paredzētu pienākumu, tā sniedz argumentētu atzinumu par attiecīgo jautājumu, vispirms dodot attiecīgai valstij iespēju sniegt savus paskaidrojumus.

Ja attiecīgā valsts Komisijas noteiktajā termiņā neizpilda šā atzinuma prasības, Komisija var griezties Eiropas Savienības Tiesā."

Tādējādi pēc oficiāla paziņojuma par pārkāpumu valstij ir iespējas sniegt paskaidrojumus, bet pēc tam Komisija sagatavo argumentēto atzinumu, kas iezīmē Komisijas prasību ES Tiesā.

Tā kā kopējais pārkāpuma procesa pamatmērķis ir panākt, lai dalībvalsts izbeidz ES tiesību pārkāpumu, tad Komisija var izbeigt pārkāpuma procesu jebkurā pirmstiesas stadijā.

Ja procesu uzsāk dalībvalsts, tad pirmstiesas procesu regulē LESD 259. pants. Arī šajā gadījumā būtisku lomu procesa virzīšanā ieņem Komisija. Pirms dalībvalsts vēršas ES Tiesā pret citu dalībvalsti, tai ir jāgriežas Komisijā. Savukārt Komisija tad veic līdzīgas darbības kā gadījumos, ja pārkāpumu procesu būtu uzsākusi pati Komisija.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir minēta neformālā komunikācija ar dalībvalsti pirms formālā paziņojuma vai vismaz pats formālais paziņojums
1 punkts	Ir minētas dalībvalsts iespējas sniegt paskaidrojumu
1 punkts	Ir minēts argumentētā atzinuma jēdziens

Maksimālie 3 punkti komponentē tiek piešķirti tikai tad, ja students ne tikai ir norādījis tabulā minētos elementus, bet arī ir spējis sniegt kādu pareizu sīkāku procesa norises skaidrojumu.

c) Ja ES Tiesa ir konstatējusi dalībvalsts pārkāpumu un dalībvalsts noteiktajos termiņos nav izpildījusi ES Tiesas spriedumu, kāda var būt ES institūciju tālākā iespējamā rīcība?

Aprakstiet procesu un tā sekas. Kādas īpašas sekas var iestāties, ja dalībvalsts veiktā ES Tiesas sprieduma nepildīšana ir daļa no valsts nopietnas un sistēmiskas ES vērtību pārkāpšanas? (4 punkti)

Ja Komisija uzskata, ka attiecīgā dalībvalsts nav veikusi vajadzīgos pasākumus, lai izpildītu ES Tiesas pārkāpumu konstatējošo spriedumu, tā var atkārtoti vērsties ES Tiesā. Pirms atbilstoši LESD 260. pantam valstij tiek dota iespēja iesniegt savus paskaidrojumus. Jaunās prasības ietvaros Komisija arī norāda iespējamo sodanaudu un/vai kavējuma naudu. Taču lēmumu par sodanaudas un/vai kavējuma naudas uzlikšanu pieņem ES Tiesa.

Sodanauda ir vienreizējs maksājums, ar kuru dalībvalsts tiek sodīta par ES Tiesas sprieduma nepildīšanu. Savukārt kavējuma nauda mērķis ir panākt pārkāpuma izbeigšanos – tas palielinās katru dienu līdz pārkāpuma novēršanai.

Ja dalībvalsts veiktā ES Tiesas sprieduma nepildīšana ir daļa no valsts nopietnas un sistēmiskas ES vērtību pārkāpšanas, var tikt uzsākts LES 7. pantā minētais process. Tā galējās sekas var būt attiecīgās dalībvalsts valdības pārstāvja balsstiesību ES Padomē apturēšana.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir norādīts, ka Eiropas Komisija, dodot iespēju valstīm sniegt paskaidrojumu, var atkārtoti vērsties ES Tiesā
1 punkts	Ir norādīts, ka ES Tiesa jaunajā spriedumā var piemērot finansiālas sankcijas dalībvalstīm
1 punkts	Ir paskaidrotas atšķirības starp sodanaudu un kavējuma naudu
1 punkts	Atbilde satur izvērstāku par minimumu pareizu skaidrojumu

Komponentes 4. punkts tiek piešķirts, piemēram, par sīkāku pirmstiesas procesa aprakstu šajā procesā vai par faktoru, kas ietekmē soda vai kavējuma naudas apjomu.

10. (papildu) punktu piešķir, ja students spēj plašāk paskaidrot jebkuru no jautājuma komponentēm, tajā skaitā spēj padziļinātu argumentāciju pamatot ar starptautisko un pārnacionālo tiesu judikatūru vai valstu praksi. Piemēram, 10. (papildu) punktu var piešķirt, ja students otrajā komponentē bez atbildes pamatelementiem spēj demonstrēt būtiski dziļākas zināšanas par pirmstiesas procesa norisi. Šādu zināšanu piemērs – dalībvalsts pienākums vērsties pie Komisijas pirms vērsšanās ES Tiesā. Savukārt par atbildi uz jautājuma trešo komponenti to var piešķirt, ja students atbildē spēj minēt Līguma par ES 7. pantu un tajā paredzētās iespējas vērsties pret dalībvalstīm par nopietnu un sistēmisku ES vērtību pārkāpšanu.

3. jautājums. Starptautiskās privāttiesības

3. Starptautiskajās privāttiesībās ES likumdevējs ir veicinājis saderību starp dalībvalstīs piemērojamajiem noteikumiem attiecībā uz tiesību normu kolīzijām. Ņemot vērā to, raksturojiet piemērojamo tiesību noteikšanas pamatprincipus pārrobežu līgumiskajām saistībām Eiropas Savienībā, analizējot sekojošo:

- a) avoti (pamata un specializētie avoti) un jēdziens "līgumiskās saistības" (3 punkti)
- b) pušu autonomija, nosakot piemērojamo likumu ES tiesībās, un autonomijas ierobežojumi (2 punkti)
- c) piemērojamā likuma noteikšana dažādos līgumos pušu vienošanās neesamības gadījumā (paskaidrot ES tiesībās izvēlēto mehānismu šādos gadījumos, īsi analizēt pastāvīgās mītnesvietas jēdzienu, kā arī raksturot piemērojamā likuma noteikšanu vismaz divos līgumattiecību veidos) (4 punkti).

10. (papildu punktu) var iegūt, ja students spēj plašāk paskaidrot jebkuru no jautājuma komponentēm, tajā skaitā spēj padziļinātu argumentāciju pamatot ar starptautisko un pārnacionālo tiesu judikatūru vai valstu praksi.

3. jautājuma vērtēšanas vadlīnijas

3. Starptautiskajās privāttiesībās ES likumdevējs ir veicinājis saderību starp dalībvalstīs piemērojamajiem noteikumiem attiecībā uz tiesību normu kolīzijām. Ņemot vērā to, raksturojiet piemērojamo tiesību noteikšanas pamatprincipus pārrobežu līgumiskajām saistībām Eiropas Savienībā, analizējot sekojošo:

a) avoti (pamata un specializētie avoti) un jēdziens "līgumiskās saistības" (3 punkti)

Galvenais avots Eiropas Savienībā attiecībā uz piemērojamām tiesībām līgumiem ir Regula (EK) Nr. 593/2008 (2008. gada 17. jūnijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām (Roma I).

Roma I regulu piemēro civillietām un komercietām, vienlaikus paredzot virkni izņēmumu specifiskās jomās, piemēram, saistībām, kas izriet no laulāto mantiskajām attiecībām, no sarunām pirms līguma slēgšanas, vienošanos par šķīrējtiesu vai tiesu (1. p.). No regulas piemērošanas ir izslēgtas administratīvās lietas (piemēram, muitas un nodokļu jautājumi). Regulu piemēro līgumiem, kas noslēgti, sākot ar 2009. gada 17. decembri (28. p.). Dānija un šobrīd arī Apvienotā Karaliste regulu nepiemēro.

"Līgumiskas saistības" ir autonomi jēdzieni, kas ietver saistības, ko viena puse ir uzņēmusies pret otru pusi. Lai noteiktu, vai un kādām konkrētām līgumiskām attiecībām ir piemērojama Roma I regula, ir jāņem vērā gan tieši izslēgtie tiesisko attiecību veidi, gan īpaši noregulētie līguma veidi. Piemēram, Roma I regulā ir norādīti īpaši līgumi – ar vājāko pusi, pārvadājumi, pirkuma pārdevuma, pakalpojumu līgumi u.c. Tas nozīmē, ka definēšanas procesā vispirms ir nosakāms, vai minētās tiesiskās attiecības ir uzskatāmās par līgumiskām saistībām Roma I regulas izpratnē un pēc tam ir jānoteic, kāda veida līgums ir šīs attiecības.

Romas I regulas materiāltiesiskai darbības jomai un noteikumiem (piemēram, autonomajiem jēdzieniem) ir jābūt saderīgiem ar Briseles I bis regulu un Roma II regulu)

Speciālās regulas nosaka arī, piemēram, mantojuma līgumam piemērojamās tiesības (Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 650/2012 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi (Mantojuma regula)).

Roma I regula neatvieto starptautiskās unificētās materiālo tiesību normas, piemēram, Konvenciju par kravu starptautisko autopārvadājuma līgumu (CMR) un Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma līgumiem (CISG).

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir skaidrots, ka pamatavots ir Roma I regula, kuru piemēro "civillietās un komerclietās" (analīzē ir jāpiemin, ka pastāv izņēmumi no lietu kategorijas "civillietas un komerclietas", ir jānosauc vismaz viens piemērs).
1 punkts	Studentam ir izpratne par Roma I tvērumu un ka papildus Roma I regulai ir arī specializētie avoti. Precīzi tiesību aktu nosaukumi (numuri) nav priekšnoteikums tam, lai piešķirtu punktu (piemēram, students var vienkārši atsaukties uz "Mantojuma regulu").
1 punkts	Ir sniegts līgumisko saistību jēdziens. Atbildē students nevar atsaukties uz nacionāliem tiesību avotiem, jo tas ir autonomas ES tiesību jēdziens.

b) Pušu autonomija, nosakot piemērojamo likumu ES tiesībās, un autonomijas ierobežojumi (2 punkti)

Romas I regula nostiprina **pušu brīvību slēgt līgumu** un izvēlēties tam piemērojamo likumu pēc būtības. Pušu brīvība izvēlēties piemērojamo likumu ir piemērojamā likuma noteikšanas pamatprincips, pārējie noteikumi uzskatāmi par izņēmumu.

Regulas 3. p.1. p. nosaka, ka līgumu reglamentē tie tiesību akti, kuru izvēlas puses. Šāda izvēle var tikt izdarīta **tieši** ("Līgumam piemēros Latvijas tiesības") vai **netieši** (piemēram, līgumā ir atsauce uz konkrētu valsts likumu "Civillikums", "BGB", iepriekšēja pušu prakse).

Pastāv attiecīgi **ierobežojumi** izvēlēties piemērojamās tiesības, piemēram, pārvadājuma (5. p.), patērētāju līgumos (6. p.), apdrošināšanas vai darba līgumos (8. p.) – minētās normas ir prioritāras (*lex specialis*) un izslēdz pušu autonomiju. Piemēram, īpašus patērētāju līgumus (tos, kur uzņēmējs savu komercdarbību vai profesionālo darbību veic patērētāja pastāvīgās mītnesvietas valstī vai citādi vērs šādu darbību uz minēto valsti) reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā ir patērētāja pastāvīgā mītnesvieta. Puses var izdarīt arī citu izvēli, tomēr šādas izvēles iznākumā patērētājam nedrīkst būt liegta aizsardzība, kas tam piešķirta ar noteikumiem, no kuriem nevar atkāpties (6. p.).

Otra ierobežojumu grupa ir saistīta ar valsts tiesībām noteikt autonomijas ierobežojumus publiskās kārtības un sabiedrībai būtisku interešu aizsardzībai. Tiesas valsts prevalējošās **imperatīvās normas** tiek piemērotas neatkarīgi no izvēlētajām tiesībām (9. p.), un publiskās kārtības atruna var novērst konkrētās ārvalstu normas piemērošanu (21. p.) atbilstoši regulas noteikumiem, ja šāda piemērošana ir pretrunā ar tiesas valsts sabiedrisko kārtību.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietvērto jautājumu
1 punkts	Students izprot, ka primārais princips ir pušu brīvība slēgt līgumu, izvēlēties piemērojamo likumu, un puses var izvēlēties piemērojamo likumu ne tikai tieši, bet arī netieši.
1 punkts	Students parāda izpratni par to, ka pastāv izņēmumi un spēj tos raksturot. Students raksturo izņēmumus: pušu brīvība nav neierobežota un ir imperatīvās normas, kuras piemēro neatkarīgi no pušu izvēles, kā arī var tikt piemērota sabiedriskās kārtības atruna; Students zina, ka vājāko pušu aizsardzības nolūkā ir ierobežotas pušu tiesības brīvi izvēlēties piemērojamo likumu. Precīzi tiesību aktu nosaukumi nav priekšnoteikums tam, lai piešķirtu punktu, tomēr studentam būtu jāanalizē tieši ES regulas (nevis, piemēram, starptautiskās konvencijas).

c) Piemērojamā likuma noteikšana dažādos līgumos pušu vienošanās neesamības gadījumā (paskaidrot ES tiesībās izvēlēto mehānismu šādos gadījumos, īsi analizēt pastāvīgās mītnesvietas jēdzienu, kā arī raksturot piemērojamā likuma noteikšanu vismaz divos līgumattiecību veidos) (4 punkti)

Pušu autonomija izvēlēties piemērojamo likumu ir tiesība, nevis pienākums. Tādēļ Regula risina piemērojamā likuma noteikšanu dažādiem līgumisko saistību veidiem, ja puses nav īstenojušas tām piešķirto autonomiju. Regulas 4. pants noteic piemērojamā likuma noteikšanu līgumos, ja puses neīsteno savas tiesības, savukārt 5. līdz 8. pants paredz arī ierobežojumus vājākās puses aizsardzībai.

Piemēram, Romas I regulas 4. p.1. p. a) paredz, ka, ja nav izdarīta izvēle, **preču iegādes līguma** gadījumā jāpiemēro tās valsts tiesību akti, kurā pārdevējam ir pastāvīgā mītnesvieta, bet **pakalpojumu līgumu** reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā pakalpojumu sniedzējam ir pastāvīgā mītnesvieta. Ja attiecīgais līgums nav identificēts 4. pantā (bez iepriekšminētajiem – līgums, kura priekšmets ir lietu tiesības uz nekustamo īpašumu vai tā īri, franšīzes līgums, izplatīšanas līgums u.c.) vai ir "jaukts" līgums, tad piemērojās tās puses mītnesvietas valsts tiesības, kas veic raksturīgo izpildījumu (4.2. p.). Preču iegādes un pakalpojuma līgumi ir autonomi jēdzieni.

Līgumu, kura priekšmets ir lietu tiesības uz nekustamo īpašumu vai nekustamā īpašuma īri vai nomu, reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā atrodas nekustamais īpašums (4. p.1. p. c).

Viens no būtiskākiem piemērojamā likuma noteikšanai ir "pastāvīgās mītnesvietas" jēdziens. Saskaņā ar Roma I regulu pastāvīgā **mītnesvieta** (nevis domicils!) uzņēmējsabiedrībām ir galvenā biroja vieta (tā nav reģistrācijas vieta!), savukārt fiziskai personai, kas veic uzņēmējdarbību pastāvīgā mītnesvieta ir galvenā uzņēmējdarbības vieta (19. p.). Roma I regula nedefinē fiziskas personas, kas neveic uzņēmējdarbību, pastāvīgo mītnesvietu, bet tas ir autonomi jēdziens.

Roma I regula paredz **izņēmuma klauzulu** (20. apsv.): ja visi lietas apstākļi skaidri liecina, ka līgums ir acīmredzami ciešāk saistīts ar citu valsti, piemēro šīs valsts tiesības (4. p.3. p.).

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Students vispārīgi raksturo regulā ietverto piemērojamā likuma noteikšanas mehānismu
2 punkti	Ir norādīti konkrēti piemēri. Tā kā prasīti vismaz divi līgumattiecību veidu piemēri, par vienu piemēru piešķir vienu punktu, par vismaz diviem tiek piešķirti divi punkti. Precīzi tiesību aktu nosaukumi nav priekšnoteikums tam, lai piešķirtu punktus.
1 punkts	Students izprot, ka piemērojamā likuma noteikšanā jāidentificē mītnesvieta, spēj to raksturot un to nejauc ar domicilu vai reģistrācijas vietu.

10. (papildu punktu) var iegūt, ja students spēj plašāk paskaidrot jebkuru no jautājuma komponentēm, piemēram, ir iekļāvis atsauci uz Roma I saderību ar Brisele I bis, spēj raksturot regulā iekļauto izņēmuma klauzulu, analizē piemērus virs noteiktā minimuma, un tajā skaitā spēj padziļinātu argumentāciju pamatot ar starptautisko un pārnacionālo tiesu judikatūru vai valstu praksi.

Praktiskās daļas uzdevums (kāzuss)

2022. gada 24. februārī Krievijas Federācija uzsāka karu pret Ukrainu. Uzsākot karu pret Ukrainu, Krievijas Federācija sniedza tā pamatojumam vairākus argumentus. Tā uzskata, ka Ukraina to apdraud, citstarp, īstenojot genocīdu Ukrainas austrumu apgabalos pret tiem Ukrainas pilsoņiem, kuru dzimtā valoda ir krievu valoda. Tajā pašā laikā Krievija periodiski noliedz ukraiņu nācīgas pastāvēšanas esamību un līdz ar to noliedz Ukrainas valstiskumu.

2022. gada 2. martā ANO Ģenerālā asambleja ārkārtējā sesijā ar 141 balsīm ‘par’, 5 – pret un 35 – atturoties pieņēma rezolūciju "Agresija pret Ukrainu", kurā nosodīja Krievijas agresiju, kas pārkāpjot ANO Statūtu 2.panta ceturto punktu, un pieprasīja "nekavējoties, pilnībā un bez ierunām izvest [Krievijas] militāros spēkus no Ukrainas teritorijas tās starptautiski atzītajās robežās". Rezolūcijā ir noteikts visām konflikta pusēm ievērot civiliedzīvotāju un īpaši neaizsargāto personu tiesības, ļaut to brīvu tranzītu uz teritorijām ārpus Ukrainas. Rezolūcijā arī pieprasīts ievērot starptautiskās humanitārās tiesības un neaizskart tos objektus, kas ir nepieciešami, lai civiliedzīvotāji varētu izdzīvot.

Viena no pilsētām, kura bija pakļauta vissmagākajām kaujām šajā karā, bija Kharkiva. Svitlovu ģimene (māte ar diviem mazgadīgiem bērniem) no Kharkivas devās bēgļu gaitās un ieradās Bukarestē (Rumānija) 2022. gada 10. martā, kur pieteicās vienā no pilsētā izvietotajiem bēgļu uzņemšanas centriem. Pēc mēneša, vēl nesaņēmusi uzturēšanās atļauju, jo Rumānijas iestādes lielā bēgļu pieplūduma rezultātā nebija paspējušas apstrādāt dokumentus, ģimene pārcēlās uz Franciju un ieradās Lionas pilsētas bēgļu uzņemšanas centrā, kurā iesniedza pieteikumu par starptautisko aizsardzību, balstoties uz Ženēvas Konvenciju par bēgļu statusu (turpmāk – Bēgļu konvencija). Lionas iestādes, konstatējot, ka Svitlovu ģimene jau pieteikusies starptautiskai aizsardzībai Bukarestē, lēma sūtīt Svitlovu ģimeni atpakaļ uz Bukaresti, pamatojot šo lēmumu ar ES regulas 604/2013 (Dublinas III) principiem, tostarp tiem, kas izriet no 3., 6., 7., 8., 11. un 17. panta, kā arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūras.

Svitlovu ģimene apstrīdēja Lionas tiesā minēto lēmumu un šī tiesa apturēja tiesvedību, vēršoties ar prejudiciālo jautājumu Eiropas Savienības Tiesā par to, vai, pieņemot izskatīšanā Svitlovu prasību, Francija ir uzņēmusies atbildību par šīs ģimenes pieteikumu atbilstoši ES regulai 604/2013 un tiesas judikatūrai un vai, neskatoties uz šādu situāciju, vēl arvien darbojas princips, ka Francijai būtu jāsaņem ģimene atpakaļ uz Rumāniju, kas ir pirmā ES dalībvalsts, kurā ieradās šī ģimene. Svitlovu ģimene uzskata, ka Krievijas uzsāktā kara apstākļos Dublinas III regulas principi par Rumāniju kā pirmo starptautiskās aizsardzības sniegšanas valsti ES uz Ukrainas bēgļiem nav attiecināmi. Jebkurā gadījumā Rumānija nebija spējusi mēneša laikā pieņemt lēmumu un izsniegt nepieciešamos dokumentus, bet Francijas tiesa ir pieņēmusi viņu prasību izskatīšanai pēc būtības. Ukrainas bēgļu gadījumā būtu piemērojama Bēgļu konvencija, kura nenosaka pirmās valsts principu, bet nosaka, ka no kara bēgošie cilvēki ir jāaizsargā.

Kopš pirmajām kara dienām Rietumu pasaules valstis, īpaši NATO dalībvalstis, uzsāka ne tikai Ukrainas bēgļu uzņemšanu, bet arī ievērojamu ieroču piegādi Ukrainai, lai tā varētu cīnīties pret agresoru. Jo īpaši izpratne par to, ka šāds atbalsts Ukrainai ir jāsniedz, nostiprinājās pēc tam, kad Ukraina pirmajās kara nedēļās spēja nosargāt Kijivu un atbrīvot tās apkārtni no Krievijas armijas.

Krievijas Federācija nav nodēvējusi šo ieroču piegādi kā trešo valstu karu vai agresiju pret Krieviju. Taču Krievijas retorikā neapšaubāmi ir paziņojumi, kas nosoda ieroču piegādes, kā arī atsevišķu personu, tostarp augstāko valsts amatpersonu paziņojumi par Rietumu pasaules valstu iespējamo aktīvu līdzdalību karā (*cobelligerent*), kas pārkāpj vienkārši sabiedrotā statusu. Vienlaicīgi NATO ir atturējies lemt par gaisa telpas slēgšanu virs Ukrainas, kā arī neviens šo valstu kareivis neņem dalību aktīvajā karadarbībā Ukrainas teritorijā. No šīm un citām valstīm Ukrainā karo brīvprātīgie.

Vislielākos zaudējumus Ukraina, tās iedzīvotāji un infrastruktūra cieš no raķešu uzbrukumiem. Tieši nediskriminēta dzīvojamo māju un citas civilās infrastruktūras iznīcināšana ir tas, no kā glābjas citās valstīs miljoni Ukrainas iedzīvotāju. Ukrainas iedzīvotājiem, skolām un slimnīcām trūkst elektrības, medikamentu, aukstā laikā arī pagaidu elektroierīču un sveču, lai varētu sildīties un gatavot silto ēdienu. Tādēļ daudzu Rietumu valstu pilsoniskā sabiedrība ir mobilizējies, lai sniegtu humanitāro palīdzību.

Arī biedrība "Slava Ukrainai", kas atrodas Cēsīs, ir iesaistījusies akcijā un gatavo ierakumu sveces. Biedrības pārstāvji kopā ar Latvijas brīvprātīgiem pirmo kravu ar svecēm nogādāja Krakovetā, Ukrainā, netālu no Ukrainas–Polijas robežas. Tomēr intensīvo uzlidojumu dēļ kravu nevarēja nogādāt tālāk līdz frontes līnijai. Turpat uz vietas biedrības pārstāvji pieņēma lēmumu slēgt līgumu ar robežpilsētā Korczovā (Polijā) reģistrētu uzņēmumu "Składowanie" par sveču glabāšanu uzņēmumam piederošajos konteineros Krakovetā (Ukrainā). Līgumā nav vienošanās par kompetento tiesu un piemērojamām tiesībām, tomēr līguma piektā punkta trešajā daļā ir norādīts, ka zaudējumus aprēķina saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikumu.

Pēc kāda laika kļuva skaidrs, ka sveces vairs neatrodas glabāšanā, bet tās ir nonākušas veikalos pārdošanā. Biedrība "Slava Ukrainai" vērsās Vidzemes rajona tiesā Cēsīs pret Polijas uzņēmumu par līguma pārkāpumu un zaudējuma atlīdzību. Atbilstoši Latvijas Civilprocesa likuma 148. pantam uzņēmuma "Składowanie" pārstāvji iesniedza paskaidrojumus, norādot savus iebildumus par prasību un neiebilstot pret tiesas kompetenci.

Jautājumi

1. Paskaidrojiet, vai Dublīnas III regula ir piemērojama Ukrainas bēgļu pieplūduma situācijā, proti, vai Francijai ir jāšūta Svitlovu ģimene atpakaļ uz Rumāniju atbilstoši minētas regulas nosacījumiem un vai regulas piemērošana atbilst ANO Ģenerālās asamblejas prasībām dalībvalstīm sniegt atbalstu Ukrainas civiliedzīvotājiem? (2 punkti)
2. Atbilstoši ES Pamattiesību hartai un EST judikatūrai ES tiesības nosaka augstāku cilvēktiesību aizsardzību. ES Pamattiesību hartas 19. pantā ietverts neizraidīšanas princips. Vai šis Hartā ietvertais princips ir piemērojams Svitlovu ģimenes prasībai pēc starptautiskas aizsardzības Francijā un vai tā piemērošana kopsakarā ar regulu uzliek Francijai pienākumu piešķirt minēto aizsardzību? (2 punkti)
3. Kā atbilstoši ANO Statūtiem kvalificēt Ukrainas militāro darbību Krievijas agresijas kontekstā un kā kvalificēt trešo valstu Ukrainai sniegto atbalstu? Vai šāds atbalsts ir tiesisks un kāpēc? (2 punkti)
4. Paskaidrojiet, vai starptautiskās tiesības pieļauj teritoriālās integritātes pārkāpumu un attaisno agresiju gadījumos, kad agresorvalsts pamato savas darbības ar it kā notikušiem starptautisko tiesību pārkāpumiem, ko īstenojusi cietusī valsts savā teritorijā. Vai

agresorvalsts, kas pārkāpusi otras valsts teritoriālo integritāti, var atsaukties uz kādu no tās darbību prettiesiskumu izslēdzošiem nosacījumiem? Ja atbilde ir apstiprinoša, nosauciet šo(s) nosacījumu(s), kas izslēdz šādas darbības prettiesiskumu. Ja atbilde ir negatīva, pamatojiet ar 2–3 teikumiem. (2 punkti)

5. Vai Vidzemes rajona tiesa (Cēsīs) ir kompetenta skatīt biedrības "Slava Ukrainai" prasību, un kuras valsts tiesību normas nosaka šā līguma izpildes nosacījumus un atbildību? (2 punkti)

Praktiskās daļas uzdevuma (kāzusa) vērtēšanas vadlīnijas

1. Paskaidrojiet vai Dublinas III regula ir piemērojama Ukrainas bēgļu pieplūduma situācijā, proti, vai Francijai ir jāsaņem Svitlovu ģimene atpakaļ uz Rumāniju atbilstoši minētas regulas nosacījumiem un vai regulas piemērošana atbilst ANO Ģenerālās asamblejas prasībām dalībvalstīm sniegt atbalstu Ukrainas civiliedzīvotājiem? (2 punkti)

1 punkts – Jā, ir piemērojama. Dublinas III regula atbilst Bēgļu konvencijai, jo kopējā tiesiskuma telpā, kuru veido ES, regulā noteiktās procedūras ir vērstas uz to, lai efektīvi un saprotami noteiktu katras aizsardzību meklējošas personas statusu.

1 punkts – Jā, principā atbilst. Nekur nav teikts, ka, ņemot vērā ES kopējo tiesiskuma telpu un tās regulējuma specifiku, ANO ĢA nebūtu akceptējusi ES iekšējās procedūras. ES pati nav spērusi kādu jaunu likumdošanas soli, kas noteiktu izņēmumu no regulas pamatprincipiem ārkārtas situācijas apstākļos.

2 punkti – ja atbildēts viss.

2. Atbilstoši ES Pamattiesību hartai un EST judikatūrai ES tiesības nosaka augstāku cilvēktiesību aizsardzību. ES Pamattiesību hartas 19. pantā ietverts neizraidīšanas princips. Vai šis Hartā ietvertais princips ir piemērojams Svitlovu ģimenes prasībai pēc starptautiskas aizsardzības Francijā un vai tā piemērošana kopsakarā ar regulu uzliek Francijai pienākumu piešķirt minēto aizsardzību? (2 punkti)

1 punkts – Pamattiesību hartas 51. pants nosaka, ka harta tiek piemērota vienīgi tad, kad dalībvalsts piemēro Savienības tiesību aktu. Šajā gadījumā tiek piemērota regula, tādēļ harta arī ir piemērojama un regula un harta ir jāinterpretē kopsakarā. Harta nevar noteikt jaunas tiesības, proti, tādas, kuras nav noteiktas Savienības tiesībās.

2 punkti – Interpretējot Dublinas III regulu kopsakarā ar Hartas 19. pantu, izriet vienīgi noteikums, ka personu nedrīkst izraidīt no Savienības teritorijas kā tādas uz valsti, kurā personas dzīvība būtu apdraudēta, kas ir reāli kara darbības zonā, piemēram, Ukrainā. Pamattiesības nenozīmē, ka tiek dota priekšroka vienai konkrētai ES dalībvalstij, kurā bēglis pēc savas izvēles varēs apmesties. Tādējādi Pamattiesību hartas 19. pants kopsakarā ar Dublinas regulu nenosaka to, ka tieši Francijai ir pienākums paturēt Svitlovu ģimeni savā teritorijā un piešķirt tai aizsardzību.

1 punkts – Ir pieņemama arī atbilde, kas atzīst, ka izraidīšanas princips nav piemērojams Dublinas regulas piemērošanas kontekstā, jo tiek pieņemts, ka visas ES valstis ir drošas, ja

vien ir skaidri un precīzi pierādījumi par ko citu, un Dublinas regulējums risina pirmās atbildīgās valsts jautājumu.

Šajā jautājumā var iegūt papildus punktu, ja students parāda izpratni par abu tiesību aktu artikulāciju un to, ka regula nosaka robežas pamattiesību tvērumam.

3. Kā atbilstoši ANO Statūtiem klasificēt Ukrainas militāro darbību Krievijas agresijas kontekstā un kā klasificēt trešo valstu Ukrainai sniegto atbalstu? Vai šāds atbalsts ir tiesisks un kāpēc? (2 punkti)

1 punkts – Ukraina īsteno tiesības uz paš aizsardzību atbilstoši ANO Statūtu 51. pantam un paražu tiesību normām.

2 punkti – Trešās valstis, sniedzot atbalstu Ukrainai, pašas nepielieto bruņotu spēku pret Krieviju, tādēļ to rīcība nav uzskatāma par kolektīvo paš aizsardzību atbilstoši ANO Statūtu 51. pantam. Tomēr tās ir tiesīgas sniegt visa veida atbalstu valstij, kas īsteno tiesības uz paš aizsardzību. Tas nenozīmē, ka valstis tādējādi kļūst par līdzkarotājām (*cobelligerent*). Šāds atbalsts ir tiesisks, jo valstis, kas atbalsta Ukrainu, pilda ANO Ģenerālās asamblejas rezolūcijas par atbalstu Ukrainai, kā arī īsteno savas *erga omnes* tiesības, lai palīdzētu apturēt *ius cogens* normu pārkāpumu no Krievijas puses.

4. Paskaidrojiet vai starptautiskās tiesības pieļauj teritoriālās integritātes pārkāpumu un attaisno agresiju gadījumos, kad agresorvalsts pamato savas darbības ar it kā notikušiem starptautisko tiesību pārkāpumiem, ko īstenojusi cietusī valsts savā teritorijā. Vai agresorvalsts, kas pārkāpusi otras valsts teritoriālo integritāti, var atsaukties uz kādu no tās darbību prettiesiskumu izslēdzošiem nosacījumiem? Ja atbilde ir apstiprinoša, nosauciet šo nosacījumu(s), kas izslēdz šādas darbības prettiesiskumu. Ja atbilde ir negatīva, pamatojiet ar 2–3 teikumiem. (2 punkti)

1 punkts – agresijas aizliegums ir imperatīva norma, kuras pārkāpumu nevar attaisnot it nekādos apstākļos.

2 punkti – ANO Starptautisko tiesību komisijas Panti par valstu atbildību nosaka, ka valsts, kas pārkāpusi starptautiskās tiesības, var atsaukties uz vairākiem prettiesiskumu izslēdzošiem apstākļiem. Taču šie apstākļi nav piemērojami *ius cogens* normu pārkāpumu gadījumos pat tad, ja cietusī valsts pati būtu veikusi *ius cogens* pārkāpumu.

5. Vai Vidzemes rajona tiesa (Cēsīs) ir kompetenta skatīt biedrības "Slava Ukrainai" prasību, un kuras valsts tiesību normas nosaka šā līguma izpildes nosacījumus un atbildību? (2 punkti)

1 punkts – Jā, tiesa Cēsīs var skatīt šo lietu.

2 punkts – Briseles I bis regulas 26. pants nosaka, ka jurisdikcija ir tās dalībvalsts tiesai, kurā atbildētājs vērsas (*a defendant enters an appearance*; šo noteikumu nepiemēro, ja atbildētājs vērsies tiesā, lai apstrīdētu jurisdikciju.)

Atbilstoši Romas I regulas 3. panta 1. punktam līgumu reglamentē tie tiesību akti, kurus izvēlas puses. Izvēli vai nu skaidri izdara vai arī to nepārprotami izsaka līguma noteikumi vai lietas apstākļi. Šajā lietā var konstatēt netiešu vienošanos.